

بقلم : آقای مرتضی مدرسی چهاردهی

«بزرگترین دانشمند ریاضی عصر ناصری» ((میرزا نظام الدین غفاری))

«مهندس الممالک»

در المآثر والاثار در باره غفاری چنین نوشته شده است :

معمد الخاقان میرزا نظام الدین کاشانی مهندس الممالک که از روی کتب معتبره صنادید اساتید ممالک اروپا بفارسی ترجمانی کرده است حقاً که زحمت فوق العاده کشیده و خدمت زائد الوصف نموده است دریغاً که این کتابهای هندسه تاکنون بطبع نرسیده

میرزا نظام الدین کاشانی مهندس الممالک از برآزندگان عصر جدید و پروردگان این عهد جاوید است در لغت فرانسه مهارتی کامل حاصل کرده و در علم هندسه باعلی الدرجات رسیده و در فنون خویش آثار بس بزرگ گذاشته اینک در دارالخلافة طهران از مفاخر مملکت ایران واجله مهندسان دوران بشمار می آید ص ۱۲۸ باب هشتم و ص ۱۹۸ کتاب المآثر والاثار

هو نظام الدین . ابن میرزا ابراهیم . ابن میرزا احمد . ابن میرزا معز الدین . ابن قاضی احمد بن قاضی مطلب ابن قاضی بدیع الزمان ابن قاضی جمال الدین . ابن قاضی احمد ابن قاضی نظام الدین . ابن قاضی جلال الدین . ابن قاضی رفیع الدین . ابن ضیاء - الدین . ابن یحیی ابن فتح اله ابن یحیی ابن حسن ابن فخر الدین ابن امیدوار - ابن فضل ابن اسحق ابن فضل اله ابن اسحق ابن فضل اله ابن محمد ابن ابن المکارم ابن احمد . علی ابن ابی عالم ابن احمد ابن ابی الغنایم محمد ابن احمد ابن ابی الفضایل محمد ابن افضل ابن هاشم ابن فاضل ابن یحیی ابن عقیل ابن یحیی ابن ذرا بن ابی ذالغفاری رضی الله عنه

تولدش در دهم شهر شعبان المعظم سنه ۱۲۶۰ هجری در قریه برز آباد کاشان شد

در سنه ۱۲۷۵ هجری مطابق سنه ۱۸۵۹ میلادی که ایام امپراطوری ناپلیان سیم در فرانسه بود جزء متعلمینی که دولت علیه باتفاق مرحوم حسنعلیخان گروسی امیرنظام برای تحصیل بفرنگستان فرستاد بفرانسه رفته سه سال مقدمات را در مدرسه بندر دیپ (DiEppe) تحصیل نموده امتحان فارغالتحصیل مقدماتی را در شهر روان (Roven) داده بیاریس رفت علوم متوسطه را در مدرسه سن لوئی (St Louis) فرا گرفته در امتحان آخر آن سال در تمام علوم که در آن مدرسه تحصیل کرده بود پاداش اول باو داده شد و بعد ازدادن امتحان بسمت شاگردی اول داخل در مدرسه پولیتیکنیک (Polytechnique) پاریس شد در مدت تحصیل در مدرسه مزبوره برتبه معلمی علم هندسه تحلیلی سن لوئی نایل گردیده و تصنیفات چند او در مسائل مشگله ریاضی در روزنامه علمی مدرسه پولیتیکنیک در روزنامه علمی ژرونوتر کوئم [Qérono te Terquem] بطبع رسیده است بعد از دو سال توقف در پولیتیکنیک امتحان داده بدمدرسه معدن پاریس داخل گردیده بعد از اتمام تحصیل خود در آن مدرسه در سنه ۱۳۸۴ هجری مطابق سنه ۱۸۶۸ میلادی بایران مراجعت کرده در سلك پیشخدمتان همایون بمعلمی ذات ملکوتی صفات اعلی حضرت قدر قدرت ظل الهی السلطان ناصر الدین شاه شهید طاب ثراه مفتخر و سرافراز گردید در مراجعت موکب همایون از سفر کربلای معلی که مرحوم حاجی میرزا حسینخان مشیرالدوله بوزارت اعظم عدلیه برقرار شد ریاست مجلس تحقیق وزارت عدلیه بمیرزا نظام واگذار و در وزارت جنگ مرحوم مشیرالدوله سپهسالار اعظم وزارت عدلیه استعفاء داده یکی از شش نفر اجزای مجلس لوازم عسگریه شد در سنه ۱۲۸۸ هجری بمنصب سرهنگی سرافراز گردیده از جانب دولت علیه مأمور خرید بعضی لوازم عسگریه از قبیل توپ و غیره شده بفرنگستان رفت در مراجعت از این سفر در همان سال در ایام صدارت مرحوم حاجی میرزا حسینخان بمنصب آجودان مخصوص حضرت اشرف اقدس و الامظفر الدین میرزا ولیعهد گردون مهد روحنا فداه وبسمت معلمی حضرت معظم در رکاب مبارک بآذربایجان رفت و تا سنه ۱۲۹۴ هجری در آذربایجان مشغول خدمت بوده بریاست

دریخانه مبارکه مفتخر و سرافراز گردیده و برتبه سرتیپی دوم نایل شد در آخر سال مزبور بامر مبارک همایون ظل الهی شاه شهید طاب ثراه از خدمات آستان و لیمعه‌دی معاف شده معز و الابکاشان رفت بعد از هشت ماه توقف در کاشان اوقاتی که یاری نام کاوندی سنک معدن طلائی در جلگه کاوند پیدا کرده بتهران آورد و مرحوم امین - السلطان بدر اتایک اعظم حالیه مأمور بکاوند شد میرزا نظام هم تلگرافاً از کاشان احضار شده باتفاق مرحوم امین السلطان بکاوند رفت مدت دو سال در کاوند خمسه و در کوه زر دامغان و در مشهد مقدس مأمور کشف معدن طلا شده بتهران مراجعت کرده و بلقب جلیل مهندس مخصوص مفتخر گردیده مأمور ساختن راه شوسه تهران بآمل مازندران گردید و بعد از سه سال که راه مزبور باتمام رسید بلقب مهندس - الممالکی مفتخر شده مأمور ساختن راه شوسه تهران بقم شد بعد از اتمام راه مزبور چند سالی مشغول تألیف کتب علمیه بزبان فارسی شد تألیفات او از این قرار است دو مجلد در جبر و مقابله اعلی یک مجلد در علم مثلثات یک مجلد در علم هندسه تحلیلی دو مجلد در حساب تفاضلی و اصلی دو مجلد در علم قوی و حرکت وسطی و اعلی و یک مجلد در هندسه اعلی در حینی که شروع بتألیف کتابی که در علم هیئت اعلی کرده بود مسافرت سیم بفرمان اعلی حضرت قدر قدرت همایون ظل الهی ناصر الدین شاه شهید طاب ثراه بفرنگستان در تاریخ ۱۳۰۶ هجری مطابق سنه ۱۸۸۹ میلادی بمیان آمده میرزا نظام مهندس الممالکی برتبه سرتیپی اول سرافراز گردیده بسمت ژنرال آجودانی حضور همایونی ملتزم رکاب همایونی شد در آن سفر از دولت روسیه نشان درجه دوم ستانیسلاس از دولت آلمان نشان درجه دوم عقاب قرمز از دولت اطریش نشان درجه دوم فرانسوازرف از باوئیر و ورتامبرغ و بادن باد نشان درجه دوم آن دول از هلاند نشان درجه دوم لیون نیرلاند از بلژیک نشان سیم لیئویلسد از دولت فرانسه نشان درجه چهارم لژیون دونور نشان افسی سیه دولنستروکسیون پوپلیک [Officier de l'instruction-publique] که نشان علمی دولت فرانسه است از دولت انگلیس نشان اول تمثال ماکه که از نشانهای جدید الاحداث دولتی انگلیس

است در آن سال برای ملتزمین رکاب شاهنشاهی باو مرحمت شد در مدت سفر و بعد از مراجعت از آن سفر ریاست دفتر وزارت اعظم و بعد ریاست دفتر صدارت عظمی با او بود و مأموریت دولت علیه دربانگ شاهنشاهی در سنه ۱۳۰۷ هجری باو مرحمت گردید که حالا هم دارای همان مأموریت است در سنه ۱۳۰۸ هجری باعطای یک قبضه شمشیر مرصع از درجه اول مفتخر گردید در سنه ۱۳۱۰ هجری که مسوکب همایونی بسفر عراق تشریف و مهندس الامالك ملتزم رکاب بود بواسطه فرط رضایت خاطر همایونی از انجام خدمات محوله باو باعطاء نشان درجه اول خارجه دولت علیه با حمایل سبز مخصوص آن مفتخرش ساختند در سنه ۱۳۱۱ هجری به نشان تمثال درجه اول سرافراز گردید و از جانب بیک تونزی نشان درجه اول آن دولت که موسوم به نشان افتخار است برای او فرستاده شد در سنه ۱۳۱۳ از طرف دولت روز افزون بیک توب جبه شمسه مرصع از درجه اول و رتبه جنابی و عضویت دارلشورای کبری مفتخر گردید در سنه ۱۳۲۳ هجری رتبه امیر تومانی و نشان حمایل آن رتبه را تحصیل کرد در سنه ۱۳۱۴ هجری دولت علیه عثمانیه اورا به نشان اول مجیدی و حمایل مخصوص آن ممتاز ساخت در سنه ۱۳۱۶ وزارت فوائد عامه و معادن باو واگذار شده و بیک توب جبه شمسه مرصع مخلع گردید در سنه ۱۳۱۷ هجری مطابق سنه ۱۹۰۰ میلادی بهمین سمت ملتزم رکاب مبارک اعلیحضرت قدر قدرت شاهنشاهی مظفرالدین شاه قاجار خلداله ملکه بسفر فرنگستان شد نشان هائی که در این سفر از دول خارجه باو مرحمت شده از این قرار است: از دولت روس نشان اول ستانیسلاس با حمایل آن از دولت فرانسه نشان درجه دوم لژیون دونر از دولت بلژیک نشان اول لیویلد با حمایل آن از دولت هلاند نشان اول ارازناسو با حمایت آن از دولت اطریش هنگری نشان اول کورن دو فر با حمایت از دولت علیه عثمانی نشان اول عثمانی با حمایل مخصوص آن از دولتین بلغارستان و عربستان نشانهای اول آنها با حمایتشان در مراجعت از این سفر پیاداش خدماتی

که در مدت سفر کرده بود بنشان مکمل درجه اول شیر و خورشید ایران مفتخر و سرافراز گردید.

در سنه ۱۳۲۰ هجری مطابق سنه ۱۹۰۲ میلادی با بسمت وزیر فوائد عامه معادن ملتزم رکاب مبارک سفر فرنگستان است اطلاعات تذکرمی کنم مهندس الممالک در کتبی که تألیف کرده است تمام اصطلاحات و علامات علوم ریاضیه و طبیعیه اعلی را بفارسی اسم برده و علامتی گذارده است و در حقیقت زبان علمی اعلا ایران را او ایجاد کرده و هر گاه انشاالله تعالی آن کتب بطبع رسد خدمتی که مهندس الممالک بزبان علمی اعلا ایران کرده است بر همه کس آشکار خواهد گردید.

در این سفر اخیر از دولت ایتالیا نشان درجه اول کورن دیتالی و از دولت آلمان نشان درجه اول کورن دوپروس و از دولت روس نشان درجه اول سنت آنا و از دولت انگلیس نشان درجه دوم سن میشل و سن ژرژ به مهندس الممالک داده شد.

۷۳ سال عمر کردند و در سال ۱۳۳۳ هجری در تهران فوت کرد و در امامزاده یحیی بخاک سپرده شد و مقبره مجللی هم داشتند که اسمعیل مرآت که وزیر سابق فرهنگ بقعه امامزاده یحیی را خراب و مقبره هائی که در آن تقسمت بود از آن جمله مقبره غفاری را با خاک یکسان نمودند و پس از وقایع شهریور ۱۳۲۰ مردم تهران مسجد و بنای مجللی برای آرامگاه امامزاده یحیی ساختند و بر سردر آن این قسمت از آیه قرآن را کتیبه نمودند.

« یا یحیی خذ الکتاب بقوة »

آثار متوسطین

((طلب علم))

که بی علم کس را بحق راه نیست
که از تنگ نادانی آگاه نیست
« ملك افتخار الدین محمد »

طلب کردن علم از آنست فرض
کسی تنگ دارد ز آموختن